

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΔΗΜΑ

**ΤΟ ΚΑΤΩ ΛΑΜΠΟΒΟΝ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΕ ΑΥΤΟΥ**

(ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ)

«Οὐδὲν γλύκιον ἤς πατρίδος γίγνεται»
(Ὅμηρου Ὀδυσ. Α' 34)

ΑΘΗΝΑΙ 1981

ΠΙΣΤΩΤΗΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΔΗΜΑ

*Πρόσθεσι
επιζητούμενα κείμενα
π. Πάριον Διόρυον
Με επιμέλει
Ερωτοδωκ Διμήρα*

ΤΙΜΗΣ ΕΝΔΕΧΕΝ

ΤΟ ΚΑΤΩ ΛΑΜΠΟΒΟΝ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΕ ΑΥΤΟΥ

(ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ)

«Οὐδὲν γλύκιον ἤς πατρίδος γίγνεται»
(Ὅμηρου Ὀδυσ. Α' 34)

• ΣΥΛΛΟΓΗ •
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΡΙΩΝΗ
ΔΩΡΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ
ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 56225
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 22/6/2015
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

ΑΘΗΝΑΙ 1981

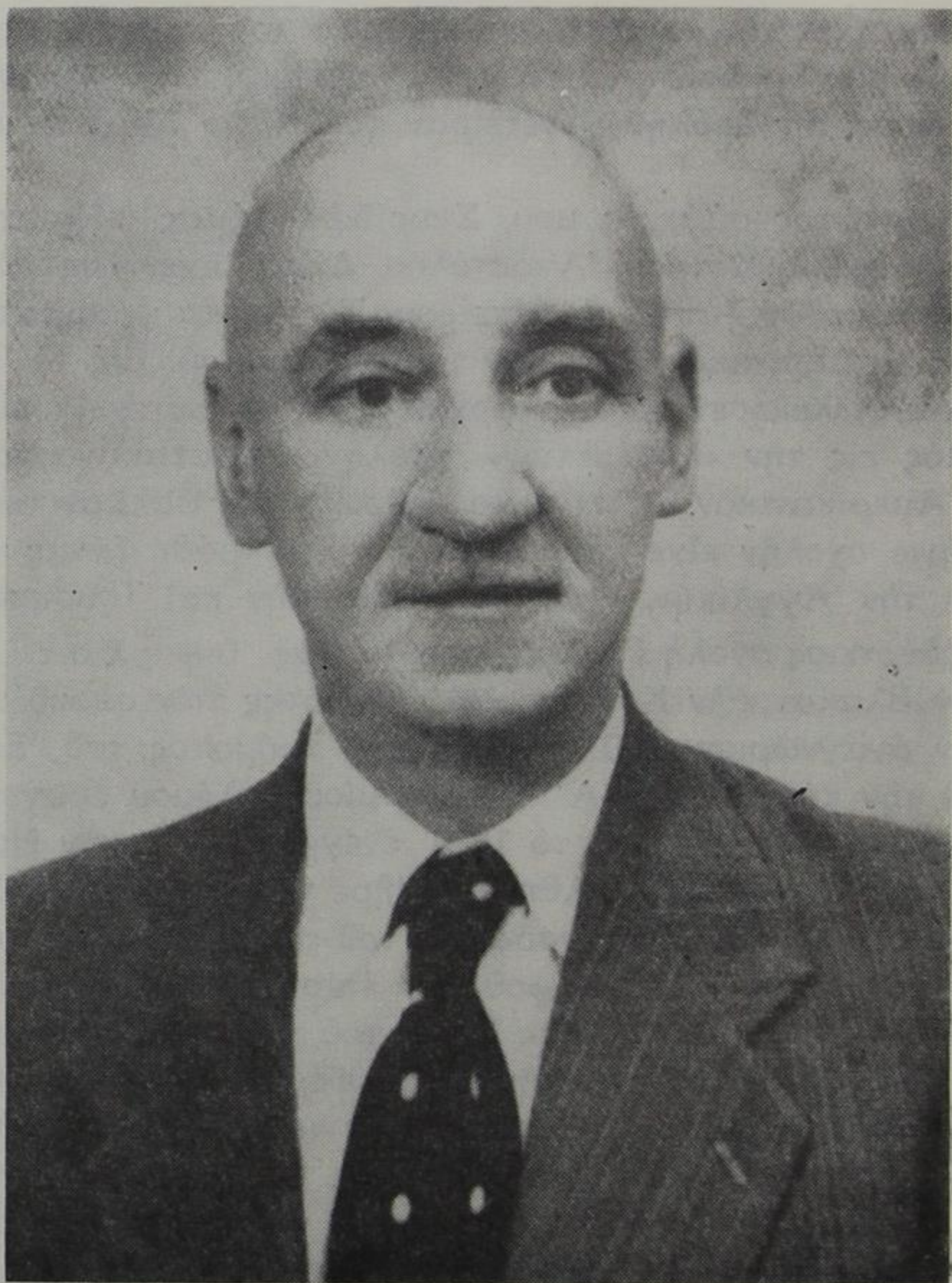
Ἐκπληροῦσα τὴν τελευταίαν ἐπιθυμίαν τοῦ συζύγου μου παραδίδω εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ παρὸν πόνημα, τὸν κορπὸν ἀγάπης του πρὸς τὴν δούλην γενέτειραν τοῦ Κάτω Λαμπόθου Βορ. Ἡπείρου.

Ὁ ἀείμνηστος σύζυγός μου, Σπυρίδων Δήμας, υἱὸς τοῦ Δικηγόρου Ἀργυροκάστρου Ἀποστόλου Δήμα, ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1898 εἰς Λάμποθον Ζάππα Β. Ἡπείρου. Τὰ πρῶτα γράμματά του ἔμαθε εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον τοῦ χωρίου του. Εἰς τὸ Ἀργυροκάστρον ἔτελείωσεν τὸ Σχολαρχεῖον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰσήχθη ἔσωτερικὸς εἰς τὴν «Ροβέρτειον» σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως, ἴδρυμα Ἀμερικανικὸν ἐκ τῶν καλυτέρων τῆς Βαλκανικῆς. Εἰς τὴν ὡς ἄνω σχολὴν εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμάθῃ ξένας γλώσσας, ἦτοι τὴν Ἀγγλικήν, Γαλλικὴν, Ἰταλικὴν καὶ Τουρκικὴν.

Ἡ Ροβέρτειος σχολὴ ἐγαλούχησεν γενεὰς ὕψηλοτέρων ὄλων τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν καὶ ἡ ποιότης τῶν σπουδῶν δεικνύει τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ μεγαλυτέρου τμήματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ 1920 ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Πῆρε τὸ πτυχίον του τὸ 1924 καὶ ἔκτοτε εἰργάσθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πατρὸς του εἰς τὸ Ἀργυροκάστρον, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπίσης Δικηγόρου, Λεωνίδα Δήμα, μέχρι τὸ 1944, ὅποτε λόγῳ τοῦ πολέμου ἦλθεν εἰς Ἰωάννινα ὡς πρόσφυξ. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἤσκησεν τὸ Δικηγορικὸν λειτούργημα μέχρι τὸν Μάϊον τοῦ 1966 εἰς Ἰωάννινα, παραιτηθεὶς δὲ τὴν ὡς ἄνω χρονολογίαν, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ τὴν 10ην Φεβρουαρίου τοῦ 1977 ἀπεβίωσεν πρὶν προλάβει νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν παροῦσαν ἐργασίαν του, πού τόσο ἐπεθύμει.

Ἀφιερώνω τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου τούτου εἰς τὴν ἱεράν μνήμην του.

Ἡ σύζυγος
ΕΛΠΙΔΑ ΣΠΥΡ. ΔΗΜΑ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΔΗΜΑΣ
(1898—1967)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Προσφέρω τὴν ἐργασίαν μου ταύτην, θάσει λαϊκῶν παραδόσεων καὶ πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας συνέλεξα περὶ τοῦ Κάτω Λαμπόθου, περιοχῆς Τεπελενίου Ἀργυροκάστρου Β. Ἡπείρου καὶ τῶν πέριξ Κοινοτήτων, φρονῶ καὶ εἶμαι ὑπερήφανος, διότι ἀνοίγω ἐν αὐτῷ στάδιον πληρεστέρας συγγραφῆς καὶ ἐρεύνης εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν ἡμετέρων συγχωριανῶν, οἵτινες ὡς χρεογνωσταὶ θὰ σπεύσωσι νὰ πράξουν ὅσα ἢ προγενεστέρα γενεὰ τοῦ Κ. Λαμπόθου παρέλειψεν καὶ νὰ ὀλοκληρώσουν ὅσα ἡμεῖς τυχὸν ἐλλιπῶς ἐξεθέσαμεν.

Ὅσα αἱ ἀσθενεῖς μας δυνάμεις ἠδυνήθησαν νὰ ἐρευνήσουν καὶ νὰ ἐξεύρουν, περιγράφομεν εἰς τὴν παροῦσαν διατριβήν, εὐχόμενοι ὅπως ἄλλοι φιλοπάτριδες καὶ φιλοπρόοδοι συμπληρώσουν τὸ ἔργον τοῦτο.

Πᾶν ἀνθρώπινον ἔργον καὶ μάλιστα ἱστορικὸν τῆς Μεσαιωνικῆς ἐποχῆς, λόγῳ τῶν διαφόρων πολιτικῶν μεταβολῶν, μεταναστεύσεων λαῶν, Λογίων, ἐλλείψεις παιδείας, καὶ διαφωτίσεως σκότους ψηλαφητοῦ, λόγῳ τῆς στυγνῆς ἐπὶ αἰῶνας Τουρκικῆς κατοχῆς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄρτιον καὶ μάλιστα ἐξ ἀνυπαρξίας πάσης ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης.

Διὰ τοῦτο πᾶσα συμβολὴ τῶν μεταγενεστέρων εἶναι ἀπαραίτητος, εἰς τὴν τόσον σκοτεινὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου μας.

Τὰς ἱστορικὰς ταύτας σελίδας, ἀφήνω εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ἵνα γνωρίσωσι τοὺς προγόνους των, τὸν τρόπο ζωῆς των, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα, γενικῶς τὰς ἱστορικὰς ἐξελίξεις τοῦ τόπου μας, καὶ νὰ προβάλωμεν τὰς ὠραίας πράξεις ἀλτροῦισμοῦ τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων. Ἄπαντα τὰ ἀνωτέρω, νὰ γίνουν φωτεινὸν παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς νέους καὶ νὰ φέρουν ἀγαλλίαση εἰς τὰς περιπταμένας ψυχὰς τῶν ἀπελθόντων εἰς τὴν αἰωνιότητα προγόνων μας.

Ὁ συγγραφεὺς
ΣΠΥΡ. Δ.

ΑΡΧΑΙΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ

Εισερχόμεθα εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ Κ. Λαμπόβου. Ἡ πρὸς τὴν γενέτειράν μου ἀγάπη, προερχομένη ἀπὸ ὑποχρέωσιν τὴν ὁποῖαν νομίζω ὅτι ἔχει πᾶς τις διὰ τὴν πατρίδα του, καὶ νὰ φέρῃ εἰς φῶς ὅ,τι γνωρίζει καὶ ὅ,τι εἶδε, ἔστω καὶ τὸ πλέον ἀκόμη ἄσημο, πού ἀναφέρεται εἰς τὸ παρελθὸν καὶ εἶναι πολὺ χρήσιμον διὰ τὸ μέλλον καὶ οὐχὶ φιλοδοξία του πρὸς συγγραφὴν, μοῦ ὑπαγόρευσε νὰ ἐρευνήσω καὶ νὰ γνωρίσω, κατὰ τὸ δυνατόν τὰς διαφόρους φάσεις καὶ περιπετείας, τῆς ὑπὸ τοῦ σκότους καλυπτομένης Ἱστορίας τοῦ Κ. Λαμπόβου τῆς Βορ. Ἡπείρου καὶ τῶν πέριξ Κοινοτήτων αὐτῆς καὶ συγγράψω τὴν παροῦσαν ἐξιστόρησιν, ἵνα μὴ παραδοθεῖ εἰς τὸ θάθος τῆς λήθης ὅ,τι ὁ χρόνος ἐγνώρισεν. Εἶναι ταῦτα ἢ ζῶσα φωνή, ἢ ἀκριβὴ καὶ ἀμερόληπτος κρίσις ἢ ἀναφερομένη εἰς γεγονότα μὲ χρονολογικὴν τάξιν. Εἶναι αὐτὴ ἢ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεᾶν παράδοσις, ἢ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετάδοσις τῶν ἐπιτοπίων γεγονότων.

Ὡς γνωστὸν τὸ 1150 π.Χ. δηλαδὴ 60 χρόνια περίπου μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἐγιναν μεγάλαι μετακινήσεις λαῶν καὶ φυλῶν. Τὰ σύνορα μετετοπίζοντο διαρκῶς, ἄλλων μὲν βορειότερον καὶ ἄλλων νοτιώτερον. Λαοὶ εἰσέδυσαν καὶ ἀνεμίχθησαν πρὸς ἀλλήλους καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀφομοιώθησαν, οἱ ἄνθρωποι δὲν ἦσαν βέβαιοι ἐὰν θὰ ἐνύκτωναν ἢ πῶς θὰ ἐξημέρωναν.

Ὁ καθεὶς ἐκτιζε τὴν καλύβην ὅπου εὔρισκε μέρος δύσβατον, πρόσφορον καὶ ἐλεύθερον, μακρὰν τῶν δρόμων διὰ νὰ ἀποφεύγουν καὶν προφυλάσσονται ἀπὸ τὰς συχνὰς ἐπιδρομάς.

Κατὰ τὸ ἔτος 540 π.Χ. νοτίως τοῦ Ἀώου ποταμοῦ ἐπεκράτουν διάφοροι φυλαί, εὔρισκόμεναι πάντοτε εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τοὺς βορείους λαοὺς.

Βραδύτερον ὁ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου Πύρρος ἐκτίσεν τὰ φρούρια τῆς Λέκλης, ἐγγὺς τοῦ νῦν Τεπελενίου, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀργυρίου Δρινοῦ ποταμοῦ, πηγάζοντος ἐκ τοῦ χωρίου Σωτήρας τῆς Ἀνω Δροπόλεως.

Ἡ ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΩ ΛΑΜΠΟΒΟΥ

Τὸ Κάτω Λάμποβον (ἢ Λάμποβον τοῦ Ζάππα) Ἀργυροκάστρου Β. Ἡπείρου, κτισθὲν ἔναντι τῆς Ἀρχαίας Ἀντιγονείας (νῦν Τεπελενίου) ἥτις ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλου-

τάρχου, τοῦ Πολυθίου κ.ἄ., εἶναι ἡ πρώτη πόλις τῆς ἀποσκιρτη-
σάσης καὶ ἐνδοξοτάτης Χαονικῆς φυλῆς τῆς Ἀντιτανίας.

Τὸ Κάτω Λάμποβο εἶναι κοινότης συγκροτηθεῖσα παρὰ διε-
σπαρμένων κατοίκων τῆς περιοχῆς κατὰ τὸ ἔτος 1103 μ.Χ. Κατὰ
πᾶσαν πιθανότητα ἐπρόκειτο περὶ γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων οἱ
ὅποιοι πρὶν ἀναπτυχθεῖ ἡ ἰδέα τῆς συγκεντρωτικῆς ἐγκαταστά-
σεως, ἔζων διεσπαρμένοι εἰς τὰς ἀχυροκαλύβας των πλησίον τῶν
ζώων καὶ τῶν κτημάτων των.

Ἡ ἀρχικὴ ἐγκατάστασις τους φαίνεται ὅτι ἔγινε εἰς τὰς θέ-
σεις Χόνη, Κάσιανη, Μεσημέρι, Μελισιοντί, Κούλουρη, αἱ ὁποῖαι
εὑρίσκοντο μεταξὺ χαραδρῶν, δασῶν, θράχων καὶ σπηλαίων καὶ
ἀφθόνων ὑδάτων, μέρη ἀσφαλῆ διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν φυσικὴν προ-
στασίαν ἀπὸ τὰς βαρβαρικὰς ὀρδὰς αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς διέ-
σχιζαν τὸν κεντρικὸν δρόμον ἀπὸ τὸ Τεπελένι ἕως τὸ Ἀργυρόκο-
στρον.

Τὸ Κάτω Λάμποβον πάντοτε ἦρχετο εἰς προστριβὰς μετὰ τοῦ
τυράννου Ἀλῆ Πασᾶ, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, διὰ τοῦτο,
πρὸς ἀσφάλειαν διὰ νὰ μὴν περνοῦν οἱ ἐπιδρομεῖς καὶ λεηλατοῦν
καὶ καταστρέφουν τὸ Κάτω Λάμποβον καὶ γενικώτερον τὴ Ρέζη,
ἐγκρέμισαν τὴν γέφυραν «Σούρμπαση», συγχρόνως δὲ συνεκρότη-
σαν ἱερὰν συμμαχίαν μὲ τὴ Λέκλη, Χόρμοβον, Τερμπούκιον, Κό-
δρα, ὅχι μόνον μὲ ἀμυντικὸν σκοπὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀλλὰ
καὶ μὲ ἐπιθετικὸν ἐν ἀνάγκῃ, ὡς τοῦτο ἐγένετο τὸ 1776 ὅτε οἱ
Λεκλιῶται ἐπυρπόλησαν τὸ Τεπελένι.

Πολλὰ δεινὰ ἐπεσώρευσε εἰς τὴν παλαιὰν Ἡπειρον, ἡ εἰσβο-
λὴ τοῦ ἡγεμόνος Σέρβου, Στεφάνου Δουσάν. Πεῖνα, ἀρπαγαί, λεη-
λασίαι, φόνοι, ἐμπρησμοὶ ἐμάστιζον τὴν Ἡπειρον καὶ τοῦ Λαμπό-
βου συμπεριλαμβανομένου καὶ ἡ μανία τῶν Τούρκων ἐσάρωσε
τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα.

Ἡ περιφέρεια Λαμπόβου μέχρι Αὐλῶνος καὶ Βερατίου ὑφίστα-
το μεγάλας πιέσεις ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι μὲ ἀπειλὴν θα-
νάτου ἐθίαζαν τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἀρνηθοῦν τὴ θρησκεία των καὶ
νὰ γίνουν Μωαμεθανοί. Κῦμα πολλῶν ἀνθρώπων ἐγκατέλειπον τὰ
πάντα διὰ νὰ σώσουν θρησκείαν καὶ τιμὴν. Ἔτσι δημιουργήθηκε
ἡ Λιαμπουριά. Ἐκεῖνοι ποὺ ἀναγκάστηκαν νὰ μείνουν, μὲ τὴν ἐλ-
πίδα ὅτι θὰ ἀποφύγουν τὸν ἐξισλαμισμὸν, ὑπέκυψαν εἰς τὴν τρο-
μοκρατίαν καὶ τὴν Τουρκοκρατίαν. Ἡ μανία τῶν Τούρκων μετέ-
τρεψε τὰς Ἐκκλησίας σὲ τζαμιά καὶ τοὺς χριστιανοὺς σὲ Ὀθω-
μανούς.

Οἱ Λομποβῖται μὴ δυνάμενοι νὰ ἀλλαξοπιστήσουν παρέλα-
βαν τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ κατήλθον πρὸς τὴν περιοχὴν

Σουλίου και Πρεβέζης και ἔφθασαν εἰς τὴν κωμόπολιν Λέλοβον(*) (σημερινοῦ Θεσπρωτικοῦ) και χάρις εἰς τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην μὲ τὴν ὁποῖαν τοὺς περιέβαλον οἱ ἐντόπιοι ἐγκατεστάθησαν και ἴδρυσαν ἰδίαν συνοικίαν. Τὴν δὲ 8ην Σεπτεμβρίου καταθέσαντες τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὠργάνωσαν λαμπρὰν πανήγυριν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἔλαβον μέρος και οἱ ἐντόπιοι, διὰ νὰ τιμήσουν ὡς ἡμέραν τῆς σωτηρίας των, καθιέρωσαν τὴν 8ην Σεπτεμβρίου ἡμέραν κοινοῦ ἑορτασμοῦ Λαμποβιτῶν και Λελοβιτῶν.

Ἡ «Παναγία ἡ Λαμποβίτισσα» φέρει χρονολογίαν 1088 δηλ. χρονολογίας κτίσεως τοῦ Λαμπόβου. Παράδοσις διασωθεῖσα μέχρι σήμερον ἀναφέρει ὅτι οἱ πρόσφυγες Λαμποβίται ἀνώρουξαν τὸ μεσαῖο πηγᾶδι τῆς κωμοπόλεως ὀνομαζόμενον «Βόγκλι» δηλ. μικρὸ πηγᾶδι, διότι δὲν ὑπῆρχε ἄρκετὸ νερὸ διὰ τοὺς ἐρχομένους Λαμποβίτας.

Οἱ διασπαρέντες Λαμποβίται διετήρησαν τὰ τῆς Πατρίδος των ἡθὴ ἔθιμα και παηγύρεις.

Περιοδεύων ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ κύματος ἐξισλαμισμοῦ τὸ ὁποῖον εἶχε πλήξει και τὴν περιοχὴν τοῦ Λαμπόβου, συνήντησε τὸν ἐπίσης περιοδεύοντα Ἄλῃ Πασᾶν εἰς τὸ χωρίον Λέκλη τῆς περιοχῆς Ρέζης. Ὁ ἰσαπόστολον εἰς τὴν συνάντησιν προεφήτευσεν εἰς τὸν Ἄλῃ τὰ ἐξῆς: «Μίαν ἡμέραν θὰ γίνῃς μέγας ἀνὴρ και θὰ ἀποκτήσης δύναμιν και μεγαλεῖον».

Οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶχαν ἐπίδρασιν εἰς τὸν Ἄλῃ και ὁ Ἅγιος ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμήσεως ἐκ μέρους του και ὁ ἰσαπόστολος ἐπεδόθη ἀνενόχλητα εἰς τὸ ἔργον του.

Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὴν εὐνοίαν τοῦ Ἄλῃ, ἐνεθάρρυνε τοὺς χριστιανοὺς και ἔσωσεν πολλοὺς ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμόν. Οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ ἐπειδὴ ἔζων μὲ τὸν φόβον ἐκρύβοντο εἰς τὰ δάση ἕως τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὁπότε ἔσπευσαν μὲ ὅλην τὴν δύναμιν των νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος.

Ἐκ πολλῶν περιοχῶν μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τὴν βίαν νὰ ἀλλαξοησιτίσουν ἔφυγαν, κατῆλθον πρὸς Ν. και ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, Θήβας, Μάνην, προάστια τῶν Ἀθη-

(*) Ὁ παλαιὸς ἐκπαιδευτικὸς Κων. Παπαμιχαήλ ἔγραψε διὰ τὸν τόπον καταγωγῆς του τὸ 1955 λίγες σελίδες μὲ τίτλον «Ἐκ λαϊκῶν παραδόσεων ἱστορία Λελόβου (Θεσπρωτικοῦ)». Ἐνα ἀντίτυπον τοῦ πονήματος ἀφιέρωσεν εἰς τὸ συγγραφέα Σπ. Δήμα γράψας ἰδιοχείρως τὰ ἐξῆς: «Δωρεῖται αὕτη εἰς τὸν κ. Σπυρ. Δήμα ἐνθύμιον Προγονικῆς Πατρίδος», ἐν Θεσπρωτικῷ 22.6.1960, Κωνσταντῖνος Παπαμιχαήλ».

νῶν, ὅπου ἔκτισαν χωριά καὶ ἔδωσαν τὰ ὀνόματα τῆς ἐγκαταλειμμένης πατρίδος, ὅπως π.χ. Καριοπούλα, Δυρράχιον, Αὐλῶνα κλπ.

Μεταξὺ τῶν ἀπανταχοῦ διασωθέντων Λαμποβιτῶν ὑπῆρχον καὶ οἰκογένειαι ἱερέων καὶ μοναχῶν. Εἰς μίαν τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἀνῆκεν καὶ ὁ ἥρωες τῆς Μονῆς Κουγκίου Σαμουήλ, ὅστις πολιορκούμενος ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανούς τοῦ Ἄλῃ ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαθοθήκην καὶ ἐγένετο ὀλοκαύτωμα μαζί μὲ τοὺς συμπολεμιστάς του καὶ συντρόφους του. Ὁ ἱστορικὸς Ἀθανάσιος Πετρίδης ἀποκαλύπτει τὸ 1843 ὅτι ὁ καλόγερος Σαμουήλ κατήγετο ἀπὸ τὸ Λάμποβο.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν περιοδείαν τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ εἶναι ἄξιον νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οὗτος λαθῶ ντὴν εὐχὴν καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἐκ Δελθίνου καταγομένου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἐπραγματοποίησε τέσσαρας περιοδείας εἰς τὸν Ἑλλαδικὸν χῶρον καὶ περιελθὼν πόλεις καὶ χωρία ἐμψυχῶνων καὶ κηρύττων τοὺς χριστιανούς ἐζήτηε ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ὀμιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ ἰδρῦουν σχολεῖα:

«Καὶ ἐσεῖς γονεῖς νὰ παιδεύετε τὰ παιδιά σας εἰς χριστιανικὰ ἤθη, νὰ τὰ θάνατε νὰ μαθαίνουν γράμματα, νὰ κάμετε τρόπο διὰ σχολεῖον, νὰ θρῆτε ἕνα δάσκαλον, ἀμαρτάνετε πολὺ νὰ τὰ ἀφήνετε ἀγράμματα καὶ τυφλά».

Διελθὼν ἐκ Λαμπόβου ὁ Ἅγιος ἔστησεν ξύλινον σταυρόν, ἐθεωρεῖτο δὲ ὑπὸ πάντων Προφήτης. Κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ὡς πράκτρ τῆς Ρωσίας ὑποκινῶν τοὺς ὑποδούλους εἰς ἐπανάστασιν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀπηγχονίσθη τὸ ἔτος 1779 στὸ Κολικόντασι τῆς Βορ. Ἡπείρου. Μέρος τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ ἐτοποθετήθη ἐντὸς ἀργυρᾶς λειψανοθήκης παραγγελθείσης ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ καὶ ἀποκειμένης σήμερον εἰς χρηματοκιβώτιον τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ὡς περιουσιακὸν στοιχεῖον τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν.

ΤΟ ΛΑΜΠΟΒΟΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΑΥΤΟΥ

Τὸ γνωστὸν Λάμποβον τοῦ Σταυροῦ (Ἑλληνες κάτοικοι 700) ἀνήκει στὰ χωριά τῆς Λουντζουριάς κεῖται δὲ ἔναντι τοῦ Λιμποχόβου, εἰς τὸ μεταίχμιον τῶν περιοχῶν Παλαιοπωγωνίου καὶ Λιμποχόβου. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, μετὰ τὸν Στράτωνα, ἐξουσίασεν ὁ υἱὸς τοῦ Ὀλύμπιος, ὅστις ἔκτισε φρούριον εἰς τὸ χανονικὸν μέρος, ἐπὶ τοῦ Σωχακοῦ ποταμοῦ, εἰς τὸ ὑπερκείμενον δὲ θαθύπεδον ἔστησε ἄγαλμα τοῦ Κρόνου καὶ ἕτερον τοῦ Πανός. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην εὐρίσκεται νῦν ἡ πόλις Ἄνω Λάμποβον.

Τὸ Ἄνω Λάμποβον κεῖται ἐν τῇ Χαονίᾳ, ἔναντι τοῦ Λιμποχό-

βου—Ἀργυροκάστρου, ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν εἰς ἣν ἤκμαζεν πάλαι ποτὲ ἡ πολίχνη Δρυϊνουπόλεως, διάφορος τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὸ ὄνομά της προῆλθεν ἴσως ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς Χαονίας Δρῆς, ἐξ ἧς ὠνομάσθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς Δροπολίται καὶ Δεροπολίται. Ἀργότερον, τὸν βον αἰῶνα, ὠνομάσθη Ἰουστινιανούπολις, πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ὅστις προσέφερεν εἰς αὐτὴν ποικίλας συνδρομὰς καὶ δωρεάς.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ταύτῃ πολίχνη τοῦ Ἄνω Λαμπόβου, ἀποτελουμένη ἐκ δύο συνοικισμῶν, σῶζονται λείψανα ἀρχαίου φρουρίου κτισθέντος ἐπὶ πελασγικῶν τειχῶν.

Οὔτε ἡμεῖς, ἀλλ' οὔτε οἱ προηγηθέντες ἡμῶν ἱστορικοὶ κατωρθώσαμεν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸν χρόνον ἰδρύσεως τοῦ Ἄνω καὶ Κάτω Λαμπόβου.

Ἐξ Ἄνω Λαμπόβου κατήγετο καὶ ὁ πρωτοσπαθάριος Κωνσταντῖνος. Ἀποκτήσας οὗτος τὴν εὐνοίαν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐνεφανίσθη ἡμέραν τινὰ μετ' ἄλλων 11 Χαονιτῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰπὼν, μεταξὺ ἄλλων, τὰ ἐξῆς: «Βασιλεῦ, ὁ τόπος οὗτος τοῦ Ἄνω Λαμπόβου εἶναι πετρώδης καὶ ἄγονος» καὶ ζητήσας τὴν συνδρομὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπέτυχεν νὰ ἐξασφαλίσῃ παρ' αὐτοῦ ἀρκετὰς ἐπιχορηγήσεις, ὡς καὶ τὴν ἀποστολὴν, τῷ 554 μ.Χ., ὑλικοῦ διὰ τὴν ἐκ θεμελίων ἀνέγερσιν ἱεροῦ ναοῦ, βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου, συζομένου εἰσέτι. Ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη θραδύτερον, κατὰ τὸ 570. Ὡσαύτως ὁ αὐτοκράτωρ ὥρισεν ὅπως καθ' ἕκαστον ἔτος καὶ συγκεκριμένως τὴν 8ην Σεπτεμβρίου ὀργανοῦται ἐμποροπανήγυρις ἐν Λαμπόβῳ, τὸ ὁποῖον ἠρίθμει τότε περὶ τὰς 10—12.000 ψυχῶν.

Εἰς τὸν ὡς ἄνω ἱερὸν ναὸν ἀπεθησαυρίσθη τεμάχιον Τιμίου Ξύλου 60 περίπου δραμίων, σταλὲν εἰς Λάμποβον ἐντὸς χρυσοῦ σταυροῦ συνοδείᾳ 4 ἱερέων. Ὁ σταυρὸς οὗτος προσκαλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς τῆς μαστιζομένης ὑπὸ ἐπιδημίας.

Τέλος, ὁ ἱερὸς ναὸς ἐπροικοδοτήθη διὰ τοῦ ἔτησιου ἐσόδου δύο ὑδρομύλων τῆς Σούχας, διὰ 20 ζευγῶν ἀροτριῶντων βοῶν πρὸς συντήρησιν τῶν 12 ἱερέων τῆς πολίχνης ὡς καὶ διὰ μεγάλης ἀξίας Εὐαγγελίου ἐπὶ μεμβράνης τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ. Τὸ ἔτος 552 ἰδρύθη ἐν Λαμπόβῳ καὶ φρούριον πρὸς ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν τοῦ πληθυσμοῦ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1103 μ.Χ. καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πολίχνης, διασπαρέντες οἱ Ἄνω Λαμποβῖται ἀμφοτέρων τῶν συνοικισμῶν, παρέλαβον, πλὴν τῶν ἄλλων, τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὸν Τίμιον Σταυρόν, τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ κατήλθον πρὸς νότον, ἀναζητοῦντες μέρος ἐνθα θὰ ἠδύναντο νὰ ὑδρεύωνται τόσον αὐτοὶ ὅσον καὶ τὰ ζῶα των. Ἐτράπησαν λοιπὸν πρὸς Θεσπρωτίαν.

Εἰς Θεσπρωτίαν συνέστησαν νέαν κώμην ὑπὸ τὸ ὄνομα Νέον Λάμποθον εἰς τὴν θέσιν Λαμποβίθρα, ἐγγὺς τῆς πόλεως Παραμυθίας. Ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως αὐτῆς εἰκάζεται ὅτι ὀφείλεται εἰς τοὺς ἐν ἔτει 1600 καταφυγόντας ἐκεῖ χριστιανούς, εὐρίσκοντας παραμυθίαν εἰς τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Παναγίας.

Εἰς τὴν θέσιν «Λαμποβίθρα» κατ' ἔτος τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, ἐγένετο ἐμποροπανήγυρις μὲ τὸ ὄνομα πανήγυρις τοῦ Λαμπόθου.

Κεῖται δὲ τὸ Νέον Λάμποθον παρὰ τὴν ἀρχαίαν Φωτικήν, ἐπὶ

Ὁ Μητροπολίτης Ἀργυρουπόλεως Βασίλειος (1858—1936)

τῶν ἐρειπίων τῆς ὁποίας ἐπανίδρυσαν μαρμαροστόλιστον ναὸν τῆς Παναγίας τῆς Λαμποβίτισσας. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐτοποθέτησαν τὴν μεταφερθεῖσαν εἰκόνα τῆς Παναγίας τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ναοῦ τοῦ Ἄνω Λαμπόθου, δείγμα καλλιτεχνικῆς δημιουργίας τῶν Βενετῶν, τὸν Τίμιον Σταυρόν, τὸ Εὐαγγέλιον, τὰ ἱερὰ ἄμφια κλπ.

Τὸ Νέον Λάμποθον, ἔνθα οἱ Λαμποβῖται ἤνοιξαν φρέαρ ποσίμου ὕδατος, κατεστράφη τελείως κατὰ τὸ 1630, ὅτε ἰσχυροὶ σει-

σμοὶ καὶ θανατηφόρος νόσος ἐξηφάνισαν πολλὰ χωριὰ τῆς Παραμυθίας. Οἱ ἐπιζήσαντες Λαμποβίται ἐπανέκαμψαν εἰς τὸ Ἄνω Λάμποβον συναποκομίσαντες τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὸν Τίμιον Σταυρόν, τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια.

Σώζονται ἀκόμη τὰ θεμέλια τοῦ συνοικισμοῦ Νέον Λάμποβον καθὼς καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας παρὰ τὴν ἀρχαίαν Φωτικήν, ἔνθα ἐκτίσθη τὸ 1948—49 ἡ νέα Κρυσταλλοπηγὴ Παραμυθίας. Σώζεται ἐπίσης καὶ τὸ φρέαρ, τὸ ὁποῖον ἀνώρυξαν οἱ Λαμποβίται.

Ἐκ τοῦ Ἄνω Λαμποβίου κατήγετο καὶ ὁ Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος, ὅστις, ἐκδιωχθεὶς παρὰ τῶν Ἰταλῶν τὸ 1916, ἐκοιμήθη ἐν Ἀθήναις, ἐνταφιασθεὶς ἐν Δελφίνακίῳ.

Τὸ Ἄνω Λάμποβον ἦτο ἐπίσης ἡ πατρίς τοῦ Μ. Σφραγιδοφύλακος τοῦ Οἰκομενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ πατριάρχου Ἰωακείμ Β'. Τὸ Ἄνω Λάμποβον ἦτο ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πολίχνης ἡ ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς μετεφέρθη εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον.

Ὅπου καὶ ἂν εὕρισκοντο οἱ Λαμποβίται, διετήρουν τὰ τῆς ἰδιαιτέρας τῶν πατρίδος ἥθη καὶ ἔθιμα.

ΤΟ ΚΑΤΩ ΛΑΜΠΟΒΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΑΥΤΟΥ

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ νῦν Κάτω Λάμποβον, τὸ περικλεές τοῦτο χωρίον τοῦ Τεπελενίου, ὁμώνυμον τοῦ Ἄνω Λαμποβίου — σλαβιστὶ Λιμποχόβου, τῆς λέξεως σημαίνουσης «Κέντρον διασκεδάσεως».

Ἀνατολικῶς ὀρίζεται ὑπὸ ὑψηλῶν ὄρέων καὶ περιλούεται ὑπὸ κρυσταλλωδῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν εὐφορώτατον τὸ ὄροπέδιον Τσαγιουπίου Ζαγοριᾶς Ἀργυροκάστρου, πλούσιον εἰς ἀρωματικὰ φυτὰ καὶ βότανα χρήσιμα εἰς τὴν ἀρωματοποιΐαν καὶ τὴν φαρμακολογίαν ἀντιστοίχως. Ξένοι βοτανολόγοι εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ μελετήσουν τὰ πολυποίκιλα καὶ μυροβόλα ταῦτα ἄνθη, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλλέγεται καὶ ὁ ἀμάραντος, γνωστός καὶ ἀπὸ τὸ δημῶδες τραγούδι τῆς Ποιός εἶδε τὸν ἀμάραντο σὲ τί θουνὸ φυτρώνει». Τὸ ὄροπέδιον Τσαγιουπίου, ἐξ αἰτίας τῶν εὐωδιστάτων ἀνθέων, ἔχει ἀποθανατισθῆ εἰς τὰ τοπικὰ δημοτικὰ τραγούδια («Λιουλὲτ ε Τσαγιούπιτο...», δηλ. τὰ ὠραία λουλούδια τοῦ Τσαγιουπίου). Ὄταν δὲ ἐρρίφθη ἡ ἰδέα τῆς ἰδρύσεως σανατορίου, γεωλόγοι καὶ φυματιολόγοι τοῦ ἐξωτερικοῦ κληθέντες διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὑγιεινοτέρας καὶ καταλληλοτέρας θέσεως αὐτοῦ, ἐγνωμάτευσαν ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ ἰδρυθεῖ πρὸς τὴν πλευρὰν τοῦ ὄρους τῆς κοινότητος Ζέη Ζαγοριᾶς, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ὑγρασία τοῦ ὄροπεδίου Τσαγιουπίου ἦτο ὑψηλή.